

Autor: Andrew Romano

Většina fanoušků designu zná velikány modernismu. Jednu věc si ale neuvědomují: bez výjimky se jednalo o Židy. Nová výstava se zabývá tím, jak jediná skupina imigrantů pomohla vytvořit americké hnutí.

Některá slavná jména zřejmě znají asi všichni příznivci modernistického designu. George Nelson – spisovatel, architekt a popularizátor průmyslového designu, který byl do velké míry zodpovědný za přeměnu Herman Miller, Inc. na dnešní kolos moderního nábytkářství. R. M. Schindler a Richard Neutra, z Rakouska přichozí průkopníci, kteří vytvořili z Los Angeles centrum modernistické architektury.

V Americe se modernismus zbavil svých socialistických podtónů a stal se symbolem kapitalistického pohodlného života.

Anni Albersová, legendární designérka modernistického textilu. Saul Bass, nejslavnější tvůrce animovaných titulků filmů v historii Hollywoodu (*Anatomie vraždy, Muž se zlatou paží*). Paul Rand a Alvin Lustig, titáni amerického grafického designu kolem poloviny 20. století. Architekt Marcel Breuer. Keramici Gertrude a Otto Natzlerovi. Tvůrce komiksů Saul Steinberg. Fotograf architektury Julius Shulman. Průmyslový designer Henry Dreyfuss – muž, mezi jeho díla patří budík Big Ben, termostat Honeywell, telefon Princess a vysavač Hoover.

Ne každý příznivec modernismu si ale uvědomuje, že všichni tito designéři byli Židé.

Vkusná a zručně sestavená nová výstava v sanfranciském Contemporary Jewish Museum nazvaná *Designing Home: Jews and Midcentury Modernism* (Design domácnosti: Židé a modernismus poloviny století) se toto opomenutí pokouší napravit. Jde o první výstavu, která se – slovy katalogu – „zabývá příspěvkem židovských designérů, architektů, mecenášů a obchodníků při utváření specificky moderní podoby domácností.“ Ale *Designing Home* si pokládá i zásadnější otázku: Proč Židé? Která z vlastností oné doby – a Židů především – učinila z modernismu a židovství tak dobrou kombinaci?

Aby zjistil víc, vyzpovídal *The Daily Beast* kurátora Donalda Albrechta, který vysvětluje, jak si židovští emigranti ztotožnili modernismus s asimilací; jak Hitler pomohl nastartovat modernistické hnutí v Americe; a které významné americké muzeum je zodpovědné za to, že byl modernismus vnímán jako méně židovský, než tomu ve skutečnosti bylo.

Do jaké míry byli židovští designéři „nadměrně zastoupeni“ v modernistickém hnutí?

Židé zjevně hrají v rámci hnutí podstatně významnější úlohu, než by se dalo usuzovat čistě

DÉLSKÝ POTÁPĚČ

z pohledu na jejich zastoupení v populaci. Vezměte si jen všudypřítomnost produktů jako termostat Honeywell nebo Bassovy animované titulky. A pak loga! Saul Bass, Paul Rand, and Louis Danziger. Najdete je v každém americkém domově.

Židé byli zodpovědní v podstatě za každé korporátní logo, které si dokážeme představit. Když jste se tím začal zabývat, překvapila vás dominance Židů v hnutí moderního designu?

Ano, překvapil mě ten rozsah. Proto má výstava řekněme i kvantitativní rozměr. Chtěl jsem nějakým způsobem ukázat obří počet designérů, kteří byli do hnutí zapojeni. Ale také jsem si chtěl položit otázky „proč?“ a „jak?“

Právě na to jsem se chtěl zeptat. Zprvu - ve 20. a 30. letech - byl modernismus vnímán jako „outsider.“ Avantgarda. Do jisté míry nebezpečný. A Židé byli už tehdy předvojem. (Na mysli mi vytanuli průkopnickí architekti z Los Angeles: R. M. Schindler and Richard Neutra.) Proč?

Mnoho z těchto architektů a designérů přišlo z Evropy, kde už stáli Židé v popředí modernistického hnutí v oblasti umění, designu, hudby atd. Protože historie má - obzvláště v Evropě - pro Židy negativní konotace.

Dějiny jsou plné bolesti.

A podobně negativní konotace má i historicismus.

Historicismus - tím myslíte neoklasicismus a podobné věci, že ano? Před modernismem jako by se designéři znovu snažili oživit minulost - ta ale byla pro Židy spíše temná.

Správně. Evropští Židé tíhli k modernismu v rámci odstříhnutí se od historie. Zároveň se ale chtěli etablovat jako svým způsobem nastupující elita. Lidé jako Siegfried Bing, který se podílel na vzniku hnutí Art Nouveau; sponzor Wiener Werkstätte; člověk, který fakticky stál za Deutscher Werkbund - byli všichni Židé. Mohli se tak osvobodit z pout dějin a zároveň si vytvořit novou identitu.

Co se s těmito pohnutkami stalo po cestě do Ameriky?

Americký antisemitismus je méně nepřátelský a násilný. Přesto si ale lidé jako Schindler a Neutra, kteří emigrovali z Vídně, tento pocit a myšlenky v sobě nejspíš nesli. Pak samozřejmě přišli do Los Angeles, které si ve 20. letech hledalo vlastní identitu a začínalo se vymezovat jako pionýr novátorství a moderny.

Vlastně můžeme vymezit tři skupiny židovských modernistů. První generace přišla kolem 1. světové války, často kvůli špatné hospodářské situaci v Evropě: Paul Frankl, Neutra, Schindler.

A ta druhá?

Druhou tvoří první už v Americe narozená generace: lidé jako Julius Shulman, Paul Rand, Alex Steinweiss a Alvin Lustig. Oproti dalším skupinám se židovští emigranti ze zjevných důvodů nemínili vrátit, ale chtěli v Americe zůstat. A tak více než u jiných imigrantů přijímali oni i jejich děti americké způsoby. V období po 2. světové válce to znamenalo „přijmout modernu.“ Jak to vyjádřil architekt Erich Mendelsohn: „Židé se toužili stát součástí amerického mainstreamu – a mainstream znamenal modernu.“

Byla vidět, mohli bychom říct, zvýšená citlivost ohledně toho, co to znamená být Američanem a větší touha se na tom podílet. Cítili potřebu asimilace naléhavěji než jiní imigranti.

Rozhodně.

A co ta třetí skupina?

Ta přišla ve 30. letech zásluhou Adolfa Hitlera: Anni Albersová, Ruth Adler Schneeová, Marcel Breuer. Hitler byl nejen antisemita, ale také antimodernista. Takže přišel i zástup emigrantů z hnutí Bauhaus, kterých se ujaly instituce jako Museum of Modern Art. Tento exodus výrazně navýšil počet moderních židovských designérů a architektů v Americe.

Po válce následně tyto tři skupiny splynuly, což této éře dodalo její bohatství: spojení amerických Židů a evropských emigrantů – to byl modernismus poloviny století.

V první polovině 20. století měli ještě Židé mnohé dveře zavřené. Čím to, že v hnutí modernistického designu tak náhle získali tak prominentní postavení?

Některé organizace, jako Walker Art Center v Minneapolis, totiž šly tak daleko, že definovaly svůj modernismus pomocí odporu k antisemitismu – otevřeností k Evropanům a Američanům, Židům i gójům. Díky nim vstoupili tito židovští designéři do hlavního proudu amerického designu i života. Mezitím se začala vyučovací metoda Bauhasu – systém workshopů (praktických seminářů) – šířit po celé Americe: na severokarolinské Black Mountain College, kam přišli vyučovat Josef a Anni Albersovi; na chicagském Institute of Design prostřednictvím Lászla Moholy-Nagyho a v Pond Farm severně od San Francisca, kde byli prvními třemi učiteli židovští emigranti z nacistického Německa.

Tedy dokonalá bouře.

Přesně tak.

Na jedné straně židovští designéři, kterým se náhle otevíraly předtím nedostupné možnosti, z velké části proto, že být moderní znamenalo překonat antisemitismus, který vyvolal 2. světovou válku (*sic!* - *p.p.*). Na druhé straně začala díky působení velkých institucí přijímat modernismus i širší kultura.

DÉLSKÝ POTÁPĚČ

Správně. Samozřejmě, že modernu nepřijala okamžitě za svou celá střední třída, každopádně ale došlo bezprostředně po válce k jejímu rozkvětu.

A co židovští spotřebitelé? Zajímali se modernismus více než americká veřejnost?

Mnozí ano.

Proč?

Byl moderní, nový, osvobozený od Starého světa. „Jsme v Americe, tak budeme modernisté.“

V raných letech v sobě modernismus nesl nádech progresivismu, dokonce socialismu. Hlavním motivem Schindlerova domu v Los Angeles bylo společné bydlení. Architekt Gregory Ain se velice zajímal o plánovaná společenství. Bylo tedy na ideologii modernismu - rovnostářství, komunalismu - něco, co Židy zvláště oslovovalo?

Určitě u jeho raných stoupenců. Vzpomínám si na citát židovského architekta Percivala Goodmana. V roce 1961 napsal, že modernismus byl zvláště vhodný pro „národ tak historicky podmíněný jako Židé“ k přijímání sociálních reforem a komunitního ducha.

Tak si totiž dnes modernismus nepředstavujeme, že ne? Vybavíme si Dona Drapera a Mad Men.

V Americe se modernismus zbavil svých socialistických podtónů a stal se symbolem kapitalistického pohodlného života.

Jak?

Poděkovat za to můžeme v první řadě Muzeu moderního umění. Ve 30. letech uspořádalo velkou výstavu Bauhausu a velice se snažilo uvést modernismus coby *styl*, ne jako politický či náboženský *symbol*. Dochovaly se velice zajímavé dopisy mezi předákem Bauhausu Walterem Gropiusem a prvním šéfem Muzea moderního umění Alfredem Barrem. Vyměnili si jich na toto téma spoustu. „Nechceme, aby si lidé mysleli, že modernismus je komunistický.“

To bylo velké téma doby, že? Někteří Američané modernismus napadali coby evropský a „socialistický.“

Ano, našli se tací. Namítl bych však, že do konce 30. let tyto politické podtóny v americkém kontextu vymizely, ať už to tak bylo dobře nebo ne. Modernismus se tak stal stylem přijatelným pro „pokrokově smýšlející lidi“ - ne jen pro komunisty, socialisty a podobně.

Byl modernismus také cejchován coby „židovský“?

Ano. Najdeme to mezi řádky dopisování Gropiuse s Barrem. Barr mu napsal: „Jak si asi

DĚLSKÝ POTÁPĚČ

dokážeš představit, označují výstavu za židovskou. Dost lidí ani neví, že některá jména nejsou židovská. Všichni to ale považují za nějakou židobolševickou kliku.“ Psal se rok 1938 a podobné smýšlení se vznášelo ve vzduchu.

A tak se Muzeu moderního umění podařilo ukázat modernismus v novém světle.

Byli přitom velice aktivní, zčásti i díky tomu, že bohatí kapitalisté byli mecenáši muzea. Rockefelleri by nesponzorovali muzeum podporující komunismus, takhle jednoduché to bylo. Jestliže se měl stát modernismus přijatelným, musel se zbavit svých levičáckých podtónů.

A tak zmizelo židovství modernismu ze stránek historie. Nebo přinejmenším nebylo zdůrazňováno.

Vymazáním levičáctví vymazali židovství - to ale od počátku hrálo v celém příběhu významnou roli.

Článek [How Jews Created American Modernism](#) vyšel na stránkách [The Daily Beast](#) 8. ledna 2014.